

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 05
Rotel 0514

DOM
2024-04-09
Stockholm

Mål nr
T 15598-21

Sid 1 (8)

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts dom 2021-12-03 i mål T 9074-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

Jonathan Westerfalk, 19880212-0496
Åvägen 3
137 56 Tungelsta

Ombud: Jur. kand. Harald Zaar

Motpart

VVS Söderort sparc AB, 556724-8181
c/o Rörteknik i Farsta
Stallarholmsvägen 46
124 59 Bandhagen

Ombud: Advokat Anton Isaksson

SAKEN

Fel i tjänst

HOVRÄTTENS DOMSLUT

- Hovrätten fastställer tingsrättens dom.
  - Jonathan Westerfalk ska betala ersättning för VVS Söderort sparc AB:s rättegångskostnader i hovrätten med 317 940 kr, vilket avser ombudsarvode. Jonathan Westerfalk ska också betala ränta på det beloppet enligt 6 § räntelagen från den 9 april 2024 tills betalning sker.
-

Dok.Id 2040614

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 10

Telefon
08-561 670 00
08-561 672 90

E-post: svea.avd5@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Jonathan Westerfalk har yrkat att hovrätten ska bifalla hans talan i tingsrätten. Han har vidare yrkat att hovrätten ska befria honom från skyldigheten att ersätta VVS Söderort spare AB:s (i fortsättningen VVS Söderort) rättegångskostnader i tingsrätten och i stället tillerkänna honom ersättning för hans rättegångskostnad där.

VVS Söderort har motsatt sig att tingsrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten.

PARTERNAS TALAN

Parterna har i hovrätten åberopat i huvudsak samma omständigheter som i tingsrätten. Jonathan Westerfalk har frånfallit vissa av de påståenden om fel som han gjorde gällande i tingsrätten. Vilka felpåståenden som kvarstår anges under rubriken ”Frågan om VVS Söderorts arbeten ska anses felaktiga”. Parterna har på eget initiativ och på frågor från hovrätten förtydligat respektive talan i förhållande till vad som antecknats i tingsrättens dom enligt följande.

Jonathan Westerfalk

VVS Söderort har eller borde ha insett att syftet med tjänsten i huvudsak var förfelad.

VVS Söderort instruerade Jonathan Westerfalk att golv kunde gjudas innan så skedde. VVS Söderort kände till att Jonathan Westerfalk avsåg att gjuta golv vid viss tidpunkt, men informerade inte honom om att golv inte kunde gjudas över arbeten som VVS Söderort gör gällande att de inte hade färdigställt.

Del av det arbete som VVS Söderort utförde avvek från branschstandard och VVS Söderort ansvarar för dessa avvikelser till följd av att VVS Söderort inte skriftligen avrådde Jonathan Westerfalk från att låta arbetena utföras på det sätt som skett.

VVS Söderort

Jonathan Westerfalk har i tiden efter tingsrättens dom slutfört renoveringarna i sin bostad. För det fall Jonathan Westerfalk slutfört renoveringarna utan att låta utföra arbetena med anledning av de påstådda felen ska hans eventuella rätt till skadestånd bestämmas till de ekonomiska effekterna av det bestående felet. Är det i stället så att Jonathan Westerfalk vid slutförande av renoveringarna haft kostnader för att utföra de arbeten som han yrkar skadestånd för har han inte rätt till ersättning med mer än ett belopp motsvarande verklig kostnad för detta.

Jonathan Westerfalk beställde under sommaren 2019 byte av den gamla ledningen i tvättstugan och bolaget avsåg att utföra bytet av ledningen.

Det bestrids att bolaget utfört VVS-arbeten i köket som inte är i enlighet med Säker vatten. De ”rör” som Jonathan Westerfalk påstår är felaktiga är attrapper som skulle markera de hål där heldragna rör senare skulle dras.

UTREDNINGEN

Parterna har i hovrätten åberopat samma bevisning som i tingsrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Utgångspunkter för hovrättens prövning

Parterna är överens om att Jonathan Westerfalk, i egenskap av konsument, gett VVS Söderort i uppdrag att utföra VVS-arbeten i en byggnad på Jonathan Westerfalks fastighet. De är också överens om att arbetet skulle utföras i enlighet med vad Branschregler Säker Vatteninstallation 2016:1 anvisar (härefter Säker vatten). Det är ostridigt att det, samtidigt som dessa arbeten pågick, även utfördes andra renoveringsarbeten i byggnaden. Parterna är även överens om att Jonathan Westerfalk hävde avtalet med VVS Söderort innan bolaget hade slutfört det beställda arbetet.

Den huvudsakliga frågan i målet är om det arbete som VVS Söderort har utfört varit felaktigt och om Jonathan Westerfalk därför har haft rätt att häva avtalet. Hovrätten prövar frågan om fel först.

Felbedömningen enligt konsumenttjänstlagen

Av 9 § första stycket konsumenttjänstlagen (1985:716) framgår att en tjänst ska anses felaktig bland annat om resultatet avviker från vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva eller vad som därutöver får anses avtalat.

Enligt 4 § ska näringsidkaren utföra tjänsten fackmässigt samt med tillbörlig omsorg ta till vara konsumentens intressen och samråda med denne i den utsträckning som det behövs och är möjligt. Begreppet fackmässighet tar sikte på den professionella kompetensen hos näringsidkaren och vilka krav som från en objektiv utgångspunkt kan ställas med hänsyn till bland annat tjänstens karaktär samt de normer och bestämmelser som finns i den aktuella branschen. Det till fackmässighet knutna resultatkravet uttrycker en miniminivå för näringsidkarens prestation. Konsumenten har också rätt till ett resultat av tjänsten som motsvarar vad som har avtalats i det enskilda fallet (Se NJA 2015 s. 110 p. 15.)

Näringsidkarens omsorgsplikt och skyldighet att samråda innebär att näringsidkaren måste ställa sin sakkunskap och yrkeserfarenhet till konsumentens förfogande. Vilka krav som ställs varierar med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Om konsumenten har fackkunskaper inom ett visst område krävs det exempelvis inte att näringsidkaren lämnar upplysningar om sådant som konsumenten, i egenskap av fackman, rimligen måste antas känna till. (Se prop. 1984/85:110 s. 159 f.)

Om tjänsten är felaktig utan att det beror på något förhållande på konsumentens sida, gäller enligt 16 § första stycket konsumenttjänstlagen, att konsumenten bland annat får häva avtalet samt dessutom kräva skadestånd av näringsidkaren. Motsatsvis innebär det att konsumenten som regel inte kan åberopa fel som beror på honom eller henne som grund för hävning och skadestånd.

Även om konsumenten inte kräver det får näringsidkaren, enligt 20 § andra stycket konsumenttjänstlagen, avhjälpa felet om han eller hon efter det att reklamation har kommit honom till handa utan uppskov erbjuder sig att göra detta och konsumenten inte har något särskilt skäl att avvisa erbjudandet.

Frågan om VVS Söderorts arbeten ska anses felaktiga

Jonathan Westerfalk har i hovrätten påstått att VVS Söderorts VVS-arbeten i tvättstugan (fel 1 och 2 i tingsrättens dom), badrummet (fel 7, 9 och 10 i tingsrättens dom), köket och på vinden (fel 12 i tingsrättens dom) inte utförts på ett fackmässigt sätt. När det gäller badrummet och tvättstugan har Jonathan Westerfalk även påstått att VVS Söderort har brustit i sin omsorgsplikt och samrådsplikt samt underlåtit att skriftligen avråda honom från att utföra visst annat arbete.

Det är som utgångspunkt konsumenten, dvs. Jonathan Westerfalk, som har bevisbördan för de omständigheter som påstås utgöra fel.

Hovrätten prövar först de olika felpåståendena i tur och ordning.

Tvättstugan

När det gäller de äldre rördragningarna är det visat att VVS Söderort informerat Jonathan Westerfalk om att dessa borde bytas ut och att VVS Söderort även avsåg att göra det. Som tingsrätten angett utgör de äldre rördragningarna därmed inte ett fel som bolaget är ansvarigt för.

Vad gäller övriga felpåståenden hänförliga till VVS Söderorts arbeten i tvättstugan, dvs. de rör som ostridigt gjutits in, är parterna överens om att bolagets uppdrag endast omfattat VVS-arbeten. Vare sig gjutningen av golvet eller tätskiktsarbetet har således omfattats av VVS Söderorts uppdrag. Bolaget har inte heller getts något samordningsansvar för de renoveringsarbeten som pågick i byggnaden. Som tingsrätten framhållit är det i stället Jonathan Westerfalk som ansvarat för att samordna de olika arbetena.

Det saknas skäl att ifrågasätta Rickard Granquists uppgift om att han uppfattade att Jonathan Westerfalk var projektledare i ett byggföretag och således hade vissa fackkunskaper inom området. Eftersom Jonathan Westerfalk har använt den titeln i sin kommunikation med VVS Söderort måste han också ha insett att bolaget var av den uppfattningen. Med hänsyn till detta bedömer hovrätten att VVS Söderort kunnat utgå från att Jonathan Westerfalk rimligen måste ha förstått att rören måste demonteras innan gjutning skedde och VVS-arbetena i tvättstugan avslutades.

Det finns inget stöd i utredningen för Jonathan Westerfalks påstående att VVS Söderort instruerade honom att gjuta in rören. Genom Stefan Lundbergs uppgifter är det tvärtom klarlagt att bolaget vid ett flertal tillfällen informerade Jonathan Westerfalk om att rören måste demonteras innan gjutningen slutfördes. VVS Söderort har alltså inte åsidosatt dess omsorgsplikt eller skyldigheten att samråda. Det har i den uppkomna situationen inte heller ålegat bolaget att avråda Jonathan Westerfalk från att påbörja gjutningen av golvet. Under dessa förhållanden utgör de ingjutna rören inte ett fel som bolaget ansvarar för.

Kopplingsdosorna

När det gäller Jonathan Westerfalks påstående om fel hänförligt till installationen av kopplingsdosor ansluter sig hovrätten till den bedömning som tingsrätten har gjort. Med hänsyn till de bevisvärigheter som föreligger för Jonathan Westerfalk att bevisa att han inte utfört något arbete med kopplingsdosorna, bedömer hovrätten att VVS Söderort har bevisbördan. I fråga om beviskravet bedömer hovrätten att VVS Söderort ska visa att felaktigheten i installationen uppkommit till följd av en omständighet som Jonathan Westerfalk ansvarade för.

Med tillämpning av detta beviskrav instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning att det är visat att kopplingsdosornas felaktiga läge har uppkommit till följd av en omständighet utanför VVS Söderorts kontroll. Hovrätten lägger därvid särskild vikt vid Stefan Lundbergs och Rickard Granquists uppgifter om att Jonathan Westerfalk själv har justerat kopplingsdosornas position efter det att VVS Söderort installerade dem. Dessa uppgifter får även visst stöd av anteckningarna i VVS Söderorts skriftliga anmärkningar på besiktningen. Enligt hovrätten innebär detta att Jonathan Westerfalk

får bära ansvaret för att han faktiskt har den erfarenhet och kompetens som krävs. Sett i ljuset av att samtliga förhörspersoner har uppgett att det är en mycket enkel justering, bedömer hovrätten att det inte ålegat Stefan Lundberg att avråda Jonathan Westerfalk från att själv utföra åtgärden.

Övriga fel

När det gäller Jonathan Westerfalks övriga felpåståenden anser hovrätten, i likhet med tingsrätten, att utredningen talar för att det skulle ha varit möjligt för VVS Söderort att åtgärda bristerna om arbetet hade återupptagits. Med hänsyn till detta, och då VVS Söderort haft rätt att ställa in arbetet eftersom Jonathan Westerfalk slutade betala, instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning. Hovrätten bedömer alltså att de påtalade bristerna inte är att anse som fel.

Sammanfattning

Hovrätten har kommit fram till att Jonathan Westerfalk inte har kunnat göra gällande några fel i entreprenaden i förhållande till VVS Söderort. Eftersom det inte föreligger fel i tjänsten saknas skäl att ta ställning till frågan om reklamation, avhjälpande samt eventuella felpåföljder.

Jonathan Westerfalks talan ska alltså lämnas utan bifall. Tingsrättens dom ska därmed inte ändras.

Rättegångskostnader i hovrätten

Vid denna utgång ska Jonathan Westerfalk ersätta VVS Söderort för deras rättegångskostnader även i hovrätten. VVS Söderort har yrkat ersättning med 317 940 kr, allt avseende ombudsarvode.

Målet i hovrätten har i allt väsentligt varit lika omfattande som i tingsrätten. Som ovan nämnts är det några felpåståenden som inte omfattats av hovrättens prövning. Detta har dock inte påverkat målets omfattning i hovrätten i någon märkbar utsträckning. I ljuset av detta bedömer hovrätten att det belopp som VVS Söderort har yrkat ersättning för avseende rättegången i hovrätten med hänsyn till målets art och omfattning här är skäligt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast 2024-05-07

I avgörandet har deltagit f.d. hovrättslagmannen Cecilia Bergman, hovrättsrådet
Monica Kämpe och tf. hovrättsassessorn Felicia Perfect, referent.

NACKA TINGSRÄTT

DOM
2021-12-03
Meddelad i
Nacka

Mål nr
T 9074-19

PARTER

Kärande

Jonathan Westerfalk, 880212-0496
Åvägen 3
137 56 Tungalsta

Ombud: Jur. kand. Harald Zaar, Enkla Juridik Sverige AB, Industrivägen 23,
171 48 Solna

Svarande

VVS Söderort Rickard Granquist AB, 556724-8181
Slättervägen 69
135 42 Tyresö

Ombud: Biträdande juristen Anton Isaksson, AG Advokat, box 3124,
103 62 Stockholm

DOMSLUT

1. Tingsrätten ogillar käromålet.
  2. Yrkandet om avvisning av VVS Söderort Rickard Granquist AB:s anspråk på ersättning för rättegångskostnader lämnas utan bifall.
  3. Jonathan Westerfalk ska ersätta VVS Söderort Rickard Granquist AB för rättegångskostnader med 510 724 kr, varav 475 000 kr avser ombudsarvode, 12 279 kr bolagets egna kostnader, 10 250 kr vittnesersättning och 13 225 kr kostnader för sakkunnigutlåtanden, allt jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för domen tills betalning sker.
-

Dok.Id 730149

Postadress
Box 69
131 07 Nacka

Besöksadress
Sicklastråket 1

Telefon
08-561 656 10

E-post: nacka.tingsratt.avdelning1@dom.se
www.nackatingsratt.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

BAKGRUND

Parterna träffade den 3 maj 2019 ett muntligt avtal om att VVS Söderort Rickard Granquist AB (i det följande VVS Söderort eller bolaget) skulle utföra VVS-arbeten i Jonathan Westerfalks enbostadshus i ett plan. Arbetena skulle ersättas på löpande räkning, men parterna är oense om huruvida en ungefärlig prisuppgift om högsta pris har lämnats av bolaget och om vad prisuppgiften, ifall en sådan uppgift anses lämnad, omfattade. Avtalet träffades i samband med ett möte mellan Jonathan Westerfalk och bolagets ställföreträdare Rickard Granquist samma dag i huset. Jonathan Westerfalk är verksam i byggbranschen och hade haft yrkesmässig kontakt med bolaget, men han är konsument i parternas avtalsförhållande.

Jonathan Westerfalk skulle i samband med bolagets VVS-arbeten utföra andra byggnadsarbeten än VVS-arbete i huset.

Bolagets arbeten skulle utföras i enlighet med vad Branschregler Säker Vatteninstallation 2016:1 anvisar.

I maj 2019 påbörjade bolaget arbetena. Den 7 maj 2019, före arbetenas igångsättning, hade Jonathan Westerfalk sänt ett sms till Rickard Granquist där Westerfalk hade frågat om bolaget skulle hinna få ihop ett takpris ”och vad som då ingår och sen om jag kan få veta vad kostnaden på värmegolv är mot att återkoppla radiatorerna”. Senare samma dag återkom Jonathan Westerfalk i ett sms där han ursäktade sin tjatighet och förklarade att han ville bara veta ”så att jag vet hur min budget ser ut”. Rickard Granquist svarade strax därpå att ”[d]e e lugnt. Har fortfarande inte hunnit in men vi får göra så här att jag tror taket ligger på 60–70. Sen jobbar vi självklart för att hålla [ned] detta.”

Den 13 juni 2019 ställde bolaget ut en första faktura uppgående till 26 624 kr som avsåg arbete utfört av den av bolaget då anställde rörmontören Stefan Lundberg den

15, 17 och 23 maj 2019, vilken faktura Jonathan Westerfalk betalade. Nästa faktura, med nr 11308, var daterad den 10 juli 2019 och uppgick till 55 982 kr. Den avsåg material samt arbete utfört av Stefan Lundberg den 18 juni–8 juli 2019. Fakturan, som föreskrev betalning inom tio dagar, reglerades inte. Den 22 juli 2019 ställde bolaget ut ytterligare faktura, med nr 11356, vilken var på 29 078 kr och som gällde material samt Stefan Lundbergs arbete den 10–17 juli 2019. Även den skulle betalas inom tio dagar men betalades inte. Bolaget sände påminnelser, med påminnelseavgifter om 60 kr, rörande de obetalda fakturorna.

Bolaget avbröt arbetena.

Den 19 augusti 2019 förklarade Jonathan Westerfalk i ett e-postmeddelande till Rickard Granquist att han hade haft en annan rörfirma på plats och att den firman vägrade ta vid där VVS-Söderort hade slutat, eftersom så mycket var felaktigt utfört och ”inte inom ramarna för säkervatten”, samt att den konsulterade firman rekommenderade honom att låta besiktiga arbetena.

Jonathan Westerfalk anlidade byggnadsingenjören Jesper Andersson vid Probatio AB för ”besiktning av pågående VVS-arbeten och om dessa utförs enligt anvisning Säker Vatten”. Besiktningen, till vilken VVS Söderort inte var kallat, utfördes den 2 september 2019. I besiktningsutlåtandet, benämnt Utlåtande över statusbesiktning, lämnades synpunkter på bristande fackmässighet avseende rördragningar i husets tvättstuga, wc (toalettutrymme) och kök. När det gällde badrummet framfördes kritik i samma hänseende på placeringen av fördelarskåpet för golvvärme och inkommande vatten, på tillgängligheten av avstängningsanordningen för vattentillförseln till toalettstolen och på avståndet mellan de väggmonterade vattenblandarna i duschutrymmet i badrummet och blandarnas vinkel mot väggen. Det framfördes även synpunkter beträffande rördragning och isolering av rör på vinden. Besiktningsutlåtandet sändes till VVS Söderort.

Rickard Graquist bemötte den 13 september 2019 besiktningsutlåtandet i en skrift till Jonathan Westerfalk där VVS Söderort bestred att fel förelåg eller att bolaget var ansvarigt för fel.

Den 18 september 2019 skrev Jonathan Westerfalk per e-post till Richard Granquist och frågade om VVS Söderort tillsammans med honom ville anlita en oberoende besiktningsman och begärde svar på frågan senast den 19 september 2019 kl. 17. Rickard Granquist svarade samma den 18 september att svarstiden var oskäligt kort.

Den 15 oktober 2021 besiktigade muraren och plattsättaren Michael Andersson vid Våtrumshjälpen i Mälardalen AB på uppdrag av Jonathan Westerfalk arbetena. VVS Söderort var inte närvarande vid besiktningen. Enligt utlåtandet över besiktningen, som avsåg ”Särskildbesiktning av rörinstallationer i tvättstuga, kök, badrum och vind”, var arbetena inte fackmässiga i fråga om rördragningar i tvättstugan och köket och på vinden samt när det gällde vattenblandarna i duschutrymmet. Michael Andersson lämnade i utlåtandet ett åtgärdsförslag enligt vilket tvättstugan och eventuellt badrummet måste rivs i sin helhet där tätskikt var monterat, vilket var erforderligt för att uppfylla försäkringsbolagens krav, eftersom det inte fanns någon branschgodkänd metod att laga tätskikt på.

Den 16 november 2019 lämnade Christoffer Mäkipää vid Sturehovs VVS AB en offert på åtgärder att vidta i tvättstugan, badrummet, köket och hallen samt på vinden. Offerten uppgick till 534 150 kr, varav 304 150 kr avsåg 553 timmars arbete och 230 000 kr material.

Den 27 december 2019 väckte Jonathan Westerfalk talan mot VVS Söderort.

Jonathan Westerfalk bar vid den tid som avses i målet efternamnet Wahlström.

YRKANDEN

Jonathan Westerfalk har yrkat att VVS Söderort förpliktas att till honom betala 690 311 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på 614 311 kr från den 8 mars 2020 och på 76 362 kr från den 7 januari 2021, allt tills betalning sker. Av yrkat belopp avser 26 624 kr återbetalning av vad Jonathan Westerfalk har betalat till bolaget enligt den först utställda fakturan, 587 687 kr avser ersättning för åtgärdande av fel i entreprenaden och 76 362 kr avser ersättning för onödiga kostnader som han har orsakats med anledning av entreprenaden, varav 67 745 för hyra för en bod och 8 617 kr för elkostnader. I andra hand har Jonathan Westerfalk yrkat att det belopp varmed bolaget ska ersätta honom för åtgärdandet av felen i entreprenaden bestäms till 335 000 kr, varvid det totala yrkandet sålunda uppgår till 437 624 kr.

VVS Söderort har bestritt käromålet. Bolaget har vitsordat att Jonathan Westerfalk har betalat 26 624 kr för arbetena. Något belopp därutöver har bolaget inte vitsordat skäligheten av. Ränteberäkningen har bolaget inte haft någon erinran mot.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

GRUNDER FÖR TALAN**Jonathan Westerfalk**

Parternas avtal omfattade arbeten i tvättstugan, toalettutrymmet, köket och badrummet.

Genom Rickard Granquists sms till honom den 7 maj 2019 lämnade VVS Söderort en ungefärlig prisuppgift för arbetena om 60 000–70 000 kr inklusive mervärdesskatt. Bolaget skickade sålunda tre fakturor till honom uppgående till totalt 111 180 kr, vilket överstiger den ungefärliga prisuppgiften med 59 procent.

Trots betydande överfakturering har arbetet inte slutförts. Han bestred till följd av detta att betala utöver den ungefärliga prisuppgiften och valde även att hålla inne resterande betalning till dess att arbetena skulle bli slutförda.

Vid besiktningarna den 2 september och 15 oktober 2019 kunde konstateras att arbetena i flera avseenden inte hade utförts fackmässigt, dvs. anvisningarna om Säker Vatteninstallation hade inte efterföljts. Han bad VVS Söderort att avhjälpa de brister som konstaterades i utförandet, men bolaget vägrade att samarbeta. Av denna anledning erbjöd han bolaget att närvara vid en ny besiktning av arbetena. Bolaget svarade inte på hans erbjudande och får därmed anses ha tackat nej till denna inbjudan.

Han har underrättat VVS Söderort om felen inom skälig tid efter att de upptäcktes.

För att komma tillrätta med avvikelserna måste tätskiktet brytas i tvättstugan och, eventuellt, även i badrummet. Det finns för närvarande ingen godkänd metod för att laga eller delreparera tätskikt i Byggkeramikrådets branschregler. Därmed måste tvättstugan och badrummet rivs i sin helhet och byggas upp från grunden för att han ska kunna erhålla fullgott försäkringsskydd. Vidare måste bristerna i köket och på vinden åtgärdas fackmässigt. Visst kompletteringsarbete måste även utföras på vinden. Skadeståndsanspråket för att åtgärda de felaktiga arbetena uppgår till 587 687 kr och avser sålunda kostnader för åtgärdande av felen.

Eftersom VVS Söderort inte har avhjälpt felen och syftet med tjänsten är förfelat, har han rätt att häva avtalet. Genom ansökan om stämning har han framställt hävningsförklaring. Den betalning om 26 624 kr som redan har erlagts av honom ska därför återgå.

I slutet av september 2019 nödgades han installera en tillfällig bod med rum för kök och dusch, då varken köket eller duschen i huset gick att använda. Av samma orsak har fem element, vardera med effekten 2000 watt, installerats. VVS Söderort är skyldigt att

ersätta honom för de extra elkostnader han har fått vidkännas från den 20 december 2019 och framåt.

VVS Söderort

Jonathan Westerfalks beställning den 3 maj 2018 avsåg ett standardutförande av toalettutrymme, kök och tvättstuga utan några preciseringar av vad som beställdes och innehöll inte heller några tillägg till standardutförandet. Den beställda entreprenaden kom att avvika från beställningen sedan Jonathan Westerfalk gjort nödvändiga preciseringar av vad som beställdes och även gjort tilläggsbeställningar. Bolagets preliminära budget avsåg inte den slutligt bestämda tjänst innefattande inte minst tillägg i form av arbete i badrummet, som Jonathan Westerfalk slutligt kom att beställa och som har utförts av bolaget. Det var inte möjligt att inledningsvis i maj 2018 uppskatta priset på entreprenaden såsom den kom att bestämmas. Bolaget har inte lämnat någon ungefärlig prisuppgift för detta arbete. Om tingsrätten skulle finna att den preliminära budget som bolaget har lämnat avseende detta arbete utgör en ungefärlig prisuppgift, innebär denna inte någon begränsning av bolagets rätt till ersättning för det slutliga utförandet av entreprenaden.

Entreprenadens omfattning kom efter lämnad preliminär budget att bestämmas i samråd mellan Jonathan Westerfalk och bolaget. En lista, upprättad av Stefan Lundberg, tar upp de tillägg som beställdes och utfördes därutöver.

Bolaget har inte avslutat sitt uppdrag hos Jonathan Westerfalk, varför entreprenaden är pågående.

Utförda arbeten är genomgående fackmässiga och i enlighet med gällande branschregler inklusive Säker Vatten. Om fel föreligger är felen i vart fall inte hävningsgrundande. Vidare får Jonathan Westerfalk inte åberopa felen, eftersom han inte har reklamerat felen i tid. Först genom stämningsansökningen har han framställt hävnings-

förklaring. Han har således inte vid något annat, tidigare tillfälle framfört hävningsförklaring med anledning av något påstått fel eller på något annat sätt hävt avtalet i förhållande till bolaget.

Eftersom det inte föreligger något fel i de påbörjade arbetena, är bolaget redan på den grunden inte skadeståndsskyldigt. Om det är fel i entreprenaden föreligger ändå inte skadeståndsskyldighet för bolaget, eftersom förekommande fel orsakades av oförutsebara omständigheter utom bolagets kontroll. På grund av dessa omständigheter förhindrades bolaget att leverera en felfri tjänst. Vidare bestrids att något påstått fel har orsakat skada för Jonathan Westerfalk. I vart fall motsvarar skadan inte de belopp som har gjorts gällande. Kostnaden för att färdigställa entreprenaden kan inte bedömas med mindre än att platsbesök företas.

Jonathan Westerfalk har vidare inte vidtagit skäligen åtgärder för att begränsa sin skada. Eventuellt skadestånd ska därför jämkas till noll.

Slutligen är Jonathan Westerfalk skyldig att betala enligt de oreglerade fakturorna, vilka åberopas till kvittning.

UTVECKLING AV TALAN

Jonathan Westerfalk

Avtalet

VVS Söderort har alltså lämnat ett takpris eller ungefärlig prisuppgift för tjänsten. För det fall tingsrätten skulle anse att det inte förhåller sig så och att hela arbetet ska ersättas på löpande räkning, har bolaget ändå inte rätt till ytterligare betalning. Bolaget meddelade nämligen aldrig honom att priset för tjänsten kunde komma att bli betydligt högre än vad han hade att räkna med. Bolaget begärde inte heller hans fortsatta anvisningar för arbetena. Till följd av att bolaget har försummat sin skyldighet att avråda

eller visa omsorg har bolaget inte rätt till högre ersättning än om han hade avstått från att beställa tilläggstjänsterna.

Reklamation

I det e-postmeddelande till Rickard Granquist som han sände den 19 augusti 2019 med anledning av vad den rörfirma som han hade haft på plats samma dag hade förklarat för honom framförde han bl.a. att en betydande del av VVS Söderorts arbeten var felaktigt utförda eller inte utförda i enlighet med föreskrifterna i Säker Vatten. Reklamation har därmed skett i tid.

Han åberopade även genom sitt ombud i en skrift den 20 september 2019 felen och krävde avhjälpande alternativt prisavdrag vid äventyr av hävning. Således har han i reklamerat felen i vart fall inom 31 dagar.

Hävningsförklaring

Efter fruktlösa diskussioner med VVS Söderort begärde han i en skrift den 20 november 2019 återigen avhjälpande alternativt prisavdrag vid äventyr av hävning.

Vidare framgår det av stämningsansökan att hävning åberopas. Det har även stått klart att VVS Söderort inte har haft avsikt att färdigställa arbetet varför ett uttryckligt hävningsmeddelande inte har varit nödvändigt. Av de skrifter som översänts och av vad som framgår av stämningsansökan står det även helt klart att hans avsikt har varit att häva avtalet.

Skadestånd

Badrummet och tvättstugan måste rivs och byggas upp från grunden då det inte går att delreparera de fel som VVS Söderort har orsakat. Det finns inte heller någon

branschgodkänd metod för att delreparera tätskikt inskriven i Byggkeramikrådets branschregler för våtrum. Betydande åtgärdsarbeten, för att fackmässig standard ska kunna uppnås, måste även företas i hallen, på vinden och i köket.

Enligt offerten från Sturehovs VVS AB uppgår kostnaden för att åtgärda felen till 667 687 kr. Christoffer Mäkipää, som sålunda har upprättat offerten, har förklarat att cirka 20 000 kr hänförs till arbete som fortfarande inte har gjorts, varför detta belopp inte omfattas av skadeståndskravet. Trots att användning av dolda skarvar alltid avråds är det inte förbjudet enligt branschreglerna; golvvärmerören i hallen och köket kan därför behållas och korrigeras med skarvade rör. I vilket fall som helst har Christoffer Mäkipää förklarat att cirka 60 000 kr kan sparas in om arbetet utförs med dolda skarvar, men det är inte ett utförande han rekommenderar eller skulle lämna garantier för. Det totala skadeståndsanspråket till följd av den felaktiga renoveringen uppgår mot bakgrund av det anförda till 587 687 kr.

Kostnaden för installation av boden och hyra för den uppgick i september till 5 842 kr. Därefter är kostnaden 200 kr per dag. VVS Söderort ska ersätta honom för denna kostnad från den 1 oktober 2019 till den 20 december 2019 då stämningsansökan gavs in till tingsrätten. Kostnaden för hyra under denna period har uppgått till 16 200 kr. Totalt har boden således kostat honom 22 042 kr.

Han har även haft extra elkostnader, 150 kr per dag, som har uppkommit till följd av driften av boden och elementen från den 20 december 2019. Beloppet är beräknat enligt schablon för produkter med sammanlagd effekt om 12 000 watt som används 16 timmar per dygn.

Omständigheter utom VVS Söderorts kontroll

Det framgår av en e-postkonversation den 5 augusti 2019 att VVS Söderort färdiginstallerat allt material som nämns i fakturorna med nr 11308 och 11356. Materialet som nämns i dessa fakturor är i princip allt material. Bolaget anser alltså att dessa

arbeten är slutförda. Att bolagets avsikt har varit att åtgärda arbetena är därmed inte sant.

Det framgår av en skrivelse från VVS Söderort angående den första besiktningen att bolaget medger att flera åtgärder inte uppfyller kraven på fackmässigt utförande. Bolaget gör gällande att det har utfört arbetena felaktigt med flit efter hans önskemål. Att han skulle ha önskat felaktigt utförda arbeten är givetvis inte sant. Avvikelse från branschstandard ska alltid dokumenteras av näringsidkaren och godkännas av beställaren. Detta följer av 1.2 Säker Vatten.

Bolagets motkrav

Tjänsten är i huvudsak förfelad och hävningsrätt föreligger. Vid hävning ska konsumenten inte betala något för tjänsten. Konsumenten har även rätt att få tillbaka eventuellt belopp som redan betalats.

VVS Söderort

Avtalet

Parternas avtal omfattade VVS-arbete i tvättstugan, toalettutrymmet och köket. Bolaget lämnade en preliminär budget för dessa arbeten. Denna är inte en ungefärlig prisuppgift. Om tingsrätten finner att en ungefärlig prisuppgift har lämnats, avsåg denna uppgift det ursprungliga utförandet utan ändringar och tillägg. Sedan badrummet och andra ändringar och tillägg tillkommit övergick arbetet till att ersättas på "ren" löpande räkning.

Avtalsbrott från Jonathan Westerfalks sida

Sedan bolaget påbörjat arbetena blev parterna oense om vilka arbeten som skulle utföras och till vilket pris. Jonathan Westerfalk framförde att ytterligare arbeten än de

avtalade skulle utföras och till ett lägre pris än vad som var överenskommet. Några klagomål mot utfört arbete framförde han dock inte. Han ville inte heller häva avtalet. Tvärtom betonade Jonathan Westerfalk att avtalet fortfarande gällde och krävde att bolaget skulle fullfölja avtalet på sätt som han tolkade avtalet. I samband med de diskussioner som uppstod angående avtalets omfattning och avtalat pris valde Jonathan Westerfalk att plötsligt sluta betala för utfört arbete, vilken åtgärd var i strid med vad som var överenskommet. Det gjordes försök att hitta en lösning, men när ingen sådan kom till stånd beslutade bolaget till slut att tillfälligt pausa alla fortsatta arbetsinsatser.

Fel i tjänst och reklamation

När bolaget hade pausat arbetet och lämnat Jonathan Westerfalks hus var allt arbete genomgående utfört enligt branschpraxis och branschregler, särskilt Säker Vattenreglerna. Arbetet hade inte brustit i fackmässighet. Än mindre förelåg grund för hävning med anledning av utförandet.

Jonathan Westerfalk har inte reklamerat felen i tid. Han har inte heller vid något tillfälle hävt avtalet genom att framföra hävningsförklaring eller på annat sätt kommunicera till bolaget att han önskade häva avtalet. Tvärtom framförde Jonathan Westerfalk alltså att avtalet fortfarande gällde, och han krävde fullgörelse enligt den tolkning av avtalet som han gjorde gällande.

Skadestånd och omständigheter utanför bolaget kontroll

Eftersom bolagets arbeten har utförts fackmässigt, och det bl.a. därför inte har förelegat fel i tjänsten, är bolaget redan på den grunden inte skadeståndsskyldigt på sätt som Jonathan Westerfalk har gjort gällande.

För det fall tingsrätten skulle finna att det har förelegat fel i tjänsten är bolaget likväl inte skadeståndsskyldigt enligt Jonathan Westerfalks yrkanden. Eventuella fel beror på

hinder utanför bolagets kontroll. Bolaget har varit redo att slutföra avtalat uppdrag på felfritt sätt. Detta har dock inte varit möjligt bl.a. eftersom åtgärder vidtagits med bolagets pågående arbetsprestationer av annan. På detta sätt har bolaget, på grund av omständigheter utanför bolagets kontroll, hindrats från att leverera en felfri tjänst. Vidare finns inte något relevant orsakssamband mellan fel och skada.

Kvittningsinvändningen

Jonathan Westerfalk har sålunda inte betalat enligt fakturorna 11308 och 11356, vilka alltså är förfallna till betalning. Jonathan Westerfalk har inte beviljats ROT-avdrag. Med anledning av detta är Jonathan Westerfalk, i enlighet med parternas avtal, fullt ut betalningsskyldig enligt dessa fakturor. Detta betyder att Jonathan Westerfalk ska betala till bolaget sammanlagt 97 021 kr inklusive mervärdesskatt, varav 63 375 kr avser faktura 11308 och 34 636 kr faktura 11356. Eftersom Jonathan Westerfalk inte har betalat fakturorna 11308 och 11356 i tid ska han betala även avtalad dröjsmålsränta på beloppen.

Av Jonathan Westerfalk framförda felpåståenden och VVS Söderorts inställning till påståendena

Tvättstugan

Jonathan Westerfalk

1. Inkommande vatten i byggnaden kommer in mitt i rummet genom en äldre rördragning. Rör i tvättstugan går rakt igenom golvet. Arbetet är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.3.1. Säker Vatten. Han göt golvet i samråd med Stefan Lundberg som var där från VVS Söderort. Han kan inget om VVS och litade på bolaget.

2. Flera genomföringar i golv är kapade och är belägna i golvvinkel. Genomföringarna ska inte vara där de är. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.3.2 Säker Vatten.

3. Rördragningen för golvvärmefördelaren är inte monterad i ett fördelarskåp uppsatt i eller på vägg utan det är kopplat på väggen. Det är därför inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.3 Säker Vatten. Placeringen av fördelarskåpet har inte skett i samråd med honom.

VVS Söderort

1. Ledningen är befintlig och har inte utförts av bolaget. Jonathan Westerfalk uppmanades av bolaget att byta ledningen och därtill hörande ej avzinkningshärdade produkter, vilket Westerfalk avböjde. Förhållandet utgör inte ett fel för vilket bolaget är ansvarigt (5.1 och 3.3.1 Säker Vatten). När det gäller de uppstickande rören göt Jonathan Westerfalk igen golvet innan bolaget hann ta bort rören. Rördragning och genomföringar var temporärt utförda av bolaget. Det var bolagets avsikt att demontera rören innan gjutning skulle ske. Felet har därför uppkommit utom bolagets kontroll som följd av brister i samordning av arbetena i huset, vilken samordning inte har ålegat bolaget (3.3.1 Säker Vatten).

2. Rör genomföringar i golv med tätskikt kan utföras med genomföringshylsa, vilket saknas för installationen. Bolaget avsåg emellertid att låta bygga in såväl rör genomföringar som fördelningskretsen i en så kallad särskild inbyggnad, försedd med upp-gjuten tät botten, läckageledning och serviceöppning. I särskilda inbyggnader kan rör genomföringar utföras utan genomföringshylsa och utan att de begränsningsmått som gäller för golvytor med tätskikt behöver beaktas. Ett sådant utförande utgör inte fel i förhållande till installationsregler i Säker Vatten. (3.2.3 Säker Vatten)

3. Av installationsregler i Säker Vatten framgår det att det inte finns något krav på placering av rördragning för golvvärmefördelaren i fördelarskåp. Tvärtom anges att

fördelarrör med anslutningar kan placeras i särskilda inbyggnader, just så som bolaget avsåg att färdigställa arbetet. (3.2.3 Säker Vatten)

Toalettutrymmet

Jonathan Westerfalk

4. Ny rördragning har kopplats på äldre rör som kommer in genom väggen från tvättstugan. Det äldre röret ligger i ett ouppvärt område. Det är därför inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.5 Säker Vatten. Kakel och klinker har lagts av annan entreprenör i efterhand.

VVS Söderort

4. Jonathan Westerfalk har inte velat beställa byte av hela ledningens längd, varför bolaget har anslutit nya ledningar till äldre. Detta arbete i sig utgör ingen avvikelse mot installationsregler i Säker Vatten. För fall att ledningarna ska bytas i hela dess längd vore det ett förhållandevis begränsat arbete, i vart fall fram till dess att väggen har belagts med keramik.

Köket

Jonathan Westerfalk

5. Entreprenören har avsett att skarva rör för golvvärme och vatten på ett ej tillgängligt ställe. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.1 och 3.7 Säker Vatten.

6. Vattendragning till blandare får inte skarvas vidare till andra utrymmen utan röranslutning till blandare i kök. Sådan dragning ska vara isolerad och göras utan skarvar

till ytterligare vattenförsörjning. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.1. och 3.7 Säker Vatten.

VVS Söderort

5 och 6. Förevarande förläggning av ledningar kan sannolikt inte fullföljas vare sig i enlighet med installationsregler Säker Vatten eller Boverkets Byggregler och utgör således ett fel för vilket entreprenören är ansvarig. Syftet med förbesiktningar är att uppmärksamma fel av just denna typ, i ett skede när avhjälpande kan ske med små insatser. Att justera förläggningen vid tidpunkt för besiktningen skulle kräva mycket begränsade arbetsinsatser, i storleksordningen någon timmes arbete. (3.7 Säker Vatten)

Badrummet

Jonathan Westerfalk

7. Fördelarskåpet för golvvärme och inkommande vatten är placerad bakom en kommod, dvs. på ett icke tillgängligt utrymme. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.1 Säker Vatten. Han sågade själv upp hålet där skåpet är placerat efter Stefan Lundbergs ritning.

8. Den väggmonterade toalettens fixtur är felaktigt utförd. Avstängning av vattentillförseln ska vara lättillgänglig. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.6.2 Säker Vatten.

9. Framdragning till duschdel är inte monterad på 150 eller 160 cc. Detta är inte fackmässigt utfört.

10. Blandaren i utrymmet kommer inte att kunna monteras korrekt då framdragningen inte har monterats i 90 grader ut från väggen. Detta är inte fackmässigt utfört.

VVS Söderort

7. Jonathan Westerfalk valde själv placeringen av fördelarskåpet och sågade sålunda även upp hålet. Bolaget har monterat skåpet så att detta uppfyller kraven på tillgänglighet. Utförandet är fackmässigt. Bolaget ansvarar inte för att Jonathan Westerfalk har monterat kommoden framför fördelarskåpet. Kommoden kan för övrigt flyttas för att åter göra fördelarskåpet tillgängligt.
8. Tryckknappen för vattenavstängning är belägen innanför en demonterbar servicelucka där ventilen sitter i enlighet med fabrikantens anvisningar. Innanför luckan är den åtkomlig. Installationen är inte behäftad med fel.
9. Efter att bolaget hade monterat väggdosorna ändrades placeringen av annan än bolaget, vilket fick till följd att väggens dimensioner förändrades. För ett sådant fall ansvarar inte entreprenören för ett uppkommet fel. (3.3.2 Säker Vatten)
10. Bolaget har inte utfört framdragningen.

Vinden*Jonathan Westerfalk*

11. Rördragningen är inte isolerad. Rördragningen ska isoleras för att undvika frys-skador. Detta är inte fackmässigt utfört och strider mot bl.a. 3.2.5 Säker Vatten.
12. Ett rör som är kopplat till utkastare har dragits felaktigt och kapats. Röret kommer att behöva skarvas i ett dolt utrymme. Detta är inte fackmässigt och strider mot bl.a. 3.2.1. Säker Vatten.

VVS Söderort

11. Bolaget har inte tagit befattning med denna ledning och har således inget ansvar för den felaktiga förläggningen.

12. Vad gäller övergångskopplingen finns det ingen anvisning om särskild dokumentation i egenkontroll. Den monterade kopplingen (RSK 3109615) är dock provad, godkänd och avsedd för ändamålet (SS-EN 681-1). Avseende vattenledningar är dessa befintliga och endast frilagda i ytterst begränsad del av förläggningen i samband med montering av ovan nämnda koppling, varför isolering blott vore ett otjänligt försök att lindra tillförsel av kondensfukt till den gjutna konstruktionen. Den gjutna mineraliska konstruktionen är därutöver fukttålig, varför isolering oavsett omständighet inte är uppenbart motiverad.

Felpåståendena har av parterna vid huvudförhandlingen åsatts en delvis annan numrering än vad som har gjorts ovan och en numrering som även i förhållande till motparts numrering är delvis olika.

UTREDNING

Tämligen omfattande skriftlig utredning har lagts fram i form av *dels* de handlingar, inklusive e-postmeddelanden, och de sms som har berörts ovan, med undantag för den på s. 10 omnämnda e-postkonversationen den 5 augusti 2019 och den på s. 9 angivna skriften den 20 november 2019, *dels* ytterligare e-postmeddelanden och sms, *dels* sammanställningar av kostnader för bod och el, *dels* ett besiktningsprotokoll benämnt Utlåtande över statusbesiktning och upprättat av besiktningsmannen Andreas Brolin vid Melin & Brolin Projekt AB avseende en besiktning av aktuella arbeten utförd den 2 december 2020 på begäran av Jonathan Westerfalk och dennes hustru varvid någon företrädare för VVS Söderorts inte var närvarande, *dels* en av Andreas Brolin den 27 januari 2021 gjord värdering av kostnader för åtgärder med anledning av VVS

Söderorts arbeten, *dels* en promemoria benämnd Kommentarer till besiktningsutlåtanden, avseende Jesper Anderssons och Michael Anderssons utlåtanden, upprättad av byggingenjören SBR Mathias Eriksson den 20 april 2020, *dels* ett utlåtande rörande samordningsansvar vid de aktuella arbetena upprättat av VVS-ingenjören SBR Östen Edén den 20 februari 2020, *dels* monteringsanvisningar, *dels* handanteckningar gjorda av Rickard Granquist daterade den 3 maj 2019, *dels* offerter lämnade av Broomé & Sandberg Rörservice AB och Från Idé till Verklighet AB den 15 mars 2020 respektive den 27 januari 2021, *dels* ett utlåtande av Kari Nieminen vid Ällmora Bygg och Kakel AB den 28 oktober 2020, *dels* en handling avseende auktorisation av VVS Söderort för Säker Vatten, *dels* utdrag av uppgifter på Infotorg rörande Jonathan Westerfalk.

Syn har hållits på fotografier.

Jonathan Westerfalk har på egen begäran hörts under sanningsförsäkran. VVS Söderort har åberopat förhör under sanningsförsäkran med Rickard Granquist.

På begäran av Jonathan Westerfalk har vittnesförhör ägt rum med Dennis Lennhammar, som har hörts om kostnader för hyra av bod. Vidare har Jonathan Westerfalk åberopat privatsakkunnigförhör med Michael Andersson och Jesper Andersson.

VVS Söderort har hänvisat till vittnesförhör med Stefan Lundberg och privatsakkunnigförhör med Mathias Eriksson och Östen Edén.

DOMSKÄL

Några utgångspunkter för prövningen

Parterna är ense om att tillämplig lag på tvisten är konsumenttjänstlagen (1985:716) (KtjL), som gäller när en näringsidkare utför vissa tjänster åt en konsument.

VVS Söderort har hänvisat till att Jonathan Westerfalk är verksam i byggbranschen och att han i e-postmeddelanden till bolaget under sitt namn angav att han var projektledare vid Tyresö Bygg & Fastighetsservice AB. Jonathan Westerfalk har förklarat att det var hans chef som önskade att han kallade sig projektledare – det framstod som mer professionellt i kontakter med beställare och andra – men att han aldrig har haft en sådan anställning, utan han är ledande snickare och saknar i det närmaste helt kunskap om VVS-arbeten. Oavsett hur det förhåller sig med detta ska Jonathan Westerfalk betraktas som konsument i parternas avtalsförhållande, men vid prövningen ska eventuell sakkunskap som Westerfalk besitter beaktas (se prop. 1984/85:110 s. 160).

Enligt 4 § första stycket KtjL ska näringsidkaren utföra tjänsten fackmässigt och med tillbörlig omsorg ta till vara konsumentens intressen och samråda med denne i den utsträckning som det behövs och är möjligt.

Av 6 § KtjL framgår det att näringsidkaren har en skyldighet att i vissa situationer avråda konsumenten från att låta utföra tjänsten om tjänsten inte kan anses vara till rimlig nytta för konsumenten. Om det först sedan tjänsten har börjat utföras visar sig att den inte kan anses vara till sådan nu angiven nytta eller att priset för tjänsten kan bli betydligt högre än vad konsumenten har kunnat räkna med, ska näringsidkaren underrätta konsumenten om detta och begära hans anvisningar. Har näringsidkaren åsidosatt vad som åligger honom enligt 6 § och finns det starka skäl att anta att konsumenten i annat fall hade avstått från att från att beställa tjänsten eller hade avbeställt den, har näringsidkaren enligt 7 § första stycket samma lag inte större rätt till ersättning än han skulle ha haft om konsumenten hade avstått från att beställa tjänsten eller hade avbeställt den.

Om näringsidkaren har lämnat en ungefärlig prisuppgift, får enligt 36 § andra stycket KtjL det uppgivna priset inte överskridas med mer än 15 procent, såvida inte någon annan prisgräns har avtalats eller näringsidkaren har rätt till pristillägg för bl.a. visst tilläggssarbete. Om priset inte följer av avtalet, ska konsumenten enligt paragrafens

första stycke betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning och utförande, gängse pris eller prisberäkningssätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt.

Vid fel i tjänsten som inte beror på något förhållande på konsumentens sida får konsumenten enligt 16 § KtjL hålla inne så mycket med betalningen som erfordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av felet samt kräva att felet avhjälpas, om det inte medför olägenheter eller kostnader för näringsidkaren som är oskäligt stora i förhållande till felets betydelse för konsumenten, vilket avhjälpande ska ske inom skälig tid, eller också göra prisavdrag eller häva avtalet om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren har insett eller bort inse detta.

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne enligt 21 § tredje stycket KKtjL häva avtalet beträffande återstående del. För att i denna situation få häva avtalet i dess helhet krävs enligt samma lagrum att syftet med tjänsten i huvudsak förfelat och näringsidkaren har insett eller bort inse detta.

Vid en berättigad hävning från konsumentens sida har näringsidkaren enligt 23 § första stycket KtjL inte rätt till betalning för tjänsten.

Vill konsumenten åberopa att tjänsten är felaktig, ska han enligt 17 § KtjL underrätta näringsidkaren om detta inom skälig tid efter det att konsumenten har märkt eller borde ha märkt felet, varvid underrättelse som sker inom två månader efter det att konsumenten har märkt felet alltid ska anses ha skett i rätt tid.

Vid sådant fel som nyss sagts är näringsidkaren enligt 31 § KtjL skyldig att ersätta konsumentens skada på grund av felet, om inte näringsidkaren visar att felet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalets ingående och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller

övervunnit. Konsumenten ska enligt 50 a § samma lag vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada, och försummar konsumenten det får han själv bära en motsvarande del av förlusten.

I förevarande mål är situationen den, att samtidigt som VVS Söderort har utfört VVS-arbetena i Jonathan Westerfalks hus har sålunda Westerfalk, själv eller genom annan, vidtagit byggnadsåtgärder i byggnaden. På dessa byggnadsarbeten är KtjL:s bestämmelser inte tillämpliga, utan bestämmelserna har avseende enbart på de av VVS Söderort utförda arbetena. Av detta följer, då inte annat är avtalat mellan parterna, att Jonathan Westerfalk har ansvarat för samordningen mellan sina egna och bolagets arbeten, vilken slutsats får stöd av Östen Edéns utlåtande och förhör (jfr Niklas Arvidsson och Per Samuelsson, Entreprenadavtal mellan näringsidkare och konsument, 2018, s. 151).

Parterna är ense om att VVS Söderorts arbeten skulle utföras med beaktande av vad som gäller enligt reglerna i Säker Vatten.

Med hänsyn till att Jonathan Westerfalk har uppgett att han godtog det av VVS Söderort framförda förslaget att bolaget skulle delfakturera arbetena får det anses att det mellan parterna förelåg ett avtal om att fakturering för utfört arbete och använt material skulle ske under arbetenas gång.

Genom utredningen är det klarlagt att Jonathan Westerfalk inom skälig tid har underrett VVS Söderort om de fel i bolagets arbeten som han anser föreligger (jfr a. prop. s. 218). Vidare är det utrett att Jonathan Westerfalk genom stämningsansökningen har hävt avtalet.

Parternas avtal

Parterna är sålunda ense om vad parterna avtalade i fråga om arbetenas omfattning vid mötet mellan Jonathan Westerfalk och Rickard Granquist den 3 maj 2019. Enligt

Jonathan Westerfalk avsåg det vid mötet ingångna avtalet samtliga arbeten som VVS Söderort kom att utföra och skulle utföra, medan bolaget har gjort gällande att det som överenskoms vid mötet inte omfattade de arbeten som kom att utföras i badrummet och inte heller avsåg beställda tillägg till arbeten i övriga utrymmen, utan det ursprungliga avtalet avsåg endast standardutförande av toalettutrymmet, köket och tvättstugan.

Vidare har alltså Jonathan Westerfalk gjort gällande att VVS Söderort har lämnat en ungefärlig prisuppgift rörande samtliga arbeten där det uppgivna priset var 60 000–70 000 kr inklusive mervärdesskatt. Detta har bestritts av bolaget.

Bevisbördan i nu berörda hänseenden åvilar Jonathan Westerfalk (jfr NJA 2005 s. 205).

Bevisningen i denna del utgörs av vad Jonathan Westerfalk och Rickard Granquist har uppgett i sina förhör, av ett kortfattat e-postmeddelande från Westerfalk till Granquist den 8 april 2019 där Westerfalk skrev bl.a. ”[i] tvättstugan skall det bara bli 1st golvbrunn samma i stora badrummet”, av de handanteckningar som är daterade den 3 maj 2019 och som Granquist har uppgett sig ha gjort samma dag i nära anslutning till det hållna mötet, av ett e-postmeddelande från Granquist till Westerfalk den 31 juli 2019 samt av den sms-konversation mellan Westerfalk och Granquist den 7 maj 2019 som har återgetts ovan under Bakgrund.

Jonathan Westerfalks uppgifter om vad som förekom vid mötet den 3 maj är tämligen allmänna. Enligt Rickard Granquist uppgav Jonathan Westerfalk vid mötet att ”vi ska leva här” och att badrummet därför skulle åtgärdas senare, vilket stämmer överens med innehållet i både Granquists anteckningar daterade samma dag och hans e-postmeddelande till Westerfalk den 31 juli. Rickard Granquist har förklarat att han vid mötet fick uppfattningen att Jonathan Westerfalk inte hade råd att åtgärda badrummet. I anteckningarna den 3 maj uppskattade Rickard Granquist kostnaderna för de arbeten som berörs där – de sålunda för hand antecknade arbetena är dock svårtydda i ingiven kopia och synes lapidariskt angivna – till 60 000–70 000 kr, vilket belopp torde ha

angetts exklusive mervärdesskatt. Detta överensstämmer med det svar per sms som Rickard Granquist lämnade den 7 maj med anledning Jonathan Westerfalks förfrågningar om ”min budget”.

Bevisningen bör värderas i ljuset av det förhållandet att det inte är tvivel om att kostnaderna för samtliga VVS-arbeten som är i fråga i målet klart överstiger 70 000 kr, även exklusive mervärdesskatt, och att det därför får anses osannolikt att Rickard Granquist med anledning av det som hade förekommit vid mötet den 3 maj skulle ha uppskattat priset till 60 000–70 000 kr exklusive mervärdesskatt, om mötet skulle ha lett till ett avtal som avsåg samtliga i målet ifrågavarande arbeten.

Med beaktande av det anförda är det inte visat att VVS Söderort har lämnat en ungefärlig prisuppgift för samtliga arbeten som avses i målet.

Fråga är då om VVS Söderort kan anses ha lämnat en prisuppgift av nu behandlat slag utan beaktande av de arbeten som tillkom senare främst i badrummet, vilket bolaget får anses ha invänt i andra hand.

Rickard Granquists svar i sms:t den 7 maj på Jonathan Westerfalks förfrågningar samma dag ger visserligen intryck av att Granquist med meddelandet avsåg att ge endast en prisindikation – enligt vad Westerfalk uppgett överenskoms vid mötet den 3 maj att VVS Söderort skulle lämna en offert på arbetena – men svaret på den ställda frågan får likväl anses vara tillräckligt konkret och preciserat för att gälla som en ungefärlig prisuppgift enligt 36 § andra stycket KtjL (jfr a. prop. s 93 f. och 303). VVS Söderort får därför genom meddelandet anses ha lämnat en ungefärlig prisuppgift om 60 000–70 000 kr avseende nu berörda arbeten. I beloppet får anses ingå mervärdesskatt, eftersom en prisuppgift lämnad till konsument alltid ska inkludera mervärdesskatt; det har inte framkommit att Jonathan Westerfalk uppfattade att uppgiften lämnades exklusive mervärdesskatt.

Betydelsen av att Jonathan Westerfalk slutade betala för arbetena

Det som har konstaterats i föregående avsnitt ger anledning att anta att VVS Söderort genom de tre utställda fakturorna har fakturerat Jonathan Westerfalk med belopp som överstiger vad den ungefärliga prisuppgiften tillät. Den erbjudna utredningen ger inte utrymme för att närmare bedöma omfattningen av bolagets överfakturering i förhållande till prisuppgiften. Emellertid kan enligt tingsrättens mening följande slutsatser dras.

När Jonathan Westerfalk slutade att betala, vilket får anses ha varit när fakturan 11308 om 55 982 kr förföll till betalning den 20 juli 2021, hade han betalat endast den första fakturan, eller 26 624 kr. Bolaget hade då utfört en stor del av arbetena, varför det inte kan vara tvivel om att skäligt pris för de utförda arbetena, även med beaktande av den ungefärliga prisuppgiften, klart översteg vad Jonathan Westerfalk hade betalat. Härvid är att märka att Jonathan Westerfalk ännu inte hade gjort gällande något fel i arbetena, varför det inte kunde vara fråga om rätt för Westerfalk att innehålla betalning enligt 19 § KtjL. Rickard Granquist förklarade i e-postmeddelandet den 31 juli bl.a. att några åtgärder i badrummet inte hade ingått i det som han hade räknat på efter mötet den 3 maj och att anledningen till det var att Jonathan Westerfalk vid mötet hade förklarat att han skulle ”ta [badrummet] senare”. I meddelandet räknade Rickard Granquist upp de ”ätor” (ändrings- eller tilläggsarbeten) som hade tillkommit under arbetenas gång och förklarade han att bara arbetena i ”badrum/dusch med wc ligger på 40–50”, dvs. 40 000–50 000 kr.

På grund av det nu anförda måste eller borde det ha stått klart för Jonathan Westerfalk att han riskerade att göra sig skyldig till avtalsbrott om han slutade betala, vid påföljd att VVS Söderort hade rätt att ställa in arbetena med stöd av 45 § första stycket KtjL. Visserligen var det svårt för honom, för att inte säga omöjligt, att i den uppkomna situationen veta vilket belopp han var skyldig att betala, men han var, såvitt utredningen utvisar, inte beredd att betala något ytterligare belopp alls, om inte bolaget slutförde arbetena; för slutförda arbeten avsåg han att betala ytterligare högst 53 876 kr inklusive mervärdesskatt, dvs. 70 000 kr plus 15 procent av detta belopp reducerat med

redan erlagda 26 624 kr, vilket får anses klart understiga skäligt pris, som, även med hänsyn tagen till den ungefärliga prisuppgiften, får antas ha varit åtminstone 110 000 kr, eller 70 000 kr + 40 000 kr vilket senare belopp avser badrummet. Vid denna bedömning beaktas att bestämmelsen om tilläggsarbete i 8 § KtjL inte är tillämplig på arbetena i badrummet. Härvid kan anmärkas att det torde ha varit lämpligt om bolaget, när arbeten påbörjades i badrummet, hade påpekat för Jonathan Westerfalk att den lämnade prisuppgiften inte innefattade något arbete där, men bolaget var inte skyldigt att göra det. Det kan i anslutning härtill noteras att Rickard Granquist enligt e-postmeddelandet den 31 juli fortfarande synes ha uppfattat att Jonathan Westerfalk arbetade som projektledare i ett byggföretag.

Jonathan Westerfalk kom inte att betala något ytterligare belopp för de utförda arbetena. Först efter Jesper Anderssons besiktning den 2 september 2019 gjorde Jonathan Westerfalk gällande fel i arbetena. Den 20 september 2019 erbjöd sig Jonathan Westerfalk genom en skrift från sitt ombud till VVS Söderort att betala totalt 90 000 kr inklusive mervärdesskatt, dvs. ytterligare 63 376 kr, för samtliga arbeten under förutsättning att dessa slutfördes och att de fel som hade noterats vid Jesper Anderssons besiktning avhjälpes – betalning skulle ske först när allt var klart – vilket erbjudande, som får antas ha varit ett förlikningsbud, bolaget uppenbarligen avböjde och som därmed får antas inte längre ha gällt. I skriften gjordes inte gällande att Jonathan Westerfalk innehöll något belopp som säkerhet för krav som han hade på grund av fel i arbetena eller att han vid beräkningen av det erbjudna beloppet hade beaktat sådana fel. Inte heller detta belopp är tillräckligt stort för att bolaget ska ha varit skyldigt att fortsätta arbetena eller att vidta åtgärder med anledning av anmärkningar på arbetena.

Det är Jonathan Westerfalk som har hävt parternas avtal. En förutsättning för att Jonathan Westerfalk ska vara berättigad till skadestånd är att hävningen var befogad.

Har Jonathan Westerfalks hävning varit befogad?

Enligt 21 § andra stycket KtjL får sålunda konsumenten häva avtalet om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren har insett eller bort inse detta.

Rickard Granquist har förklarat att VVS Söderort skulle ha kunnat slutföra entreprenaden utom när det gäller de ytor i tvättstugan och badrummet där plattsättning har skett, om bolaget hade fått möjlighet att fortsätta arbetena.

Avgörande för prövningen torde vara den bedömning som görs med anledning av vissa av felpåståendena avseende tvättstugan och badrummet.

Det är ostridigt att den i tvättstugan belägna ledningen för inkommande vatten i byggnaden är en ledning som drogs när huset uppfördes någon gång på 1960-talet. Enligt Mathias Eriksson strider det inte mot kravet på fackmässighet att behålla ledningen. Mathias Eriksson har förklarat att det förhållandet att branschregler ändras över tid inte innebär att äldre VVS-installationer därmed blir felaktiga och att bedömningen i fråga om fackmässighet får göras med beaktande av vad kunden har beställt. Parterna är ense om att den VVS-installation som var avtalad skulle vara utförd enligt Säker Vattens installationsregler och att ledningen för inkommande vatten behövde dras om. Jonathan Westerfalk har uppgett att han och hans hustru ville flytta ledningen men att Stefan Lundberg avrådde från det eftersom det krävde tillstånd av kommunen. Något förhör med Jonathan Westerfalks hustru har inte åberopats. Stefan Lundberg har uppgett att Jonathan Westerfalk först ville ha kvar ledningen men att denne senare ändrade sig och önskade en ny draging av inkommande vatten, vilken ledning skulle förläggas i skyddsror, och att VVS Söderort skulle utföra en sådan ledning. Den senare uppgiften får stöd av sms från Jonathan Westerfalk till Stefan Lundberg den 11 juli 2019 och av vad Rickard Granquist angav i sitt skriftliga bemötande den 13 september 2019 av Jesper Anderssons besiktningsutlåtande. Det får mot denna bakgrund antas att VVS Söderort avsåg att utföra en annan draging av ledningen, vilken lösning torde ha varit

förenlig med 3.3.1 Säker Vatten. I vart fall får det anses visat att det inte föreligger något fel som bolaget är ansvarigt för.

När det gäller de äldre, ur golvet uppstickande rören i tvättstugan, som Jonathan Westerfalk ostridigt har gjutit in, var dessa temporärt inkopplade när VVS-arbeten utfördes och gjutningen utfördes. Anledningen till att rören var inkopplade, som betjänade badrum och kök, torde ha varit att Jonathan Westerfalk och hans familj bodde i huset under arbetena. Enligt VVS Söderort skulle rören demonteras innan gjutning skedde och VVS-arbetena i tvättstugan avslutades, vilken uppgift det inte finns anledning att ifrågasätta. Jonathan Westerfalk har uppgett att han inte blev underrättad om någon demontering av rören av bolaget och att Stefan Lundberg före gjutningen hade lämnat sitt godkännande av åtgärden. Stefan Lundberg har förklarat att den platsättning som skulle göras i detta skede skulle utföras endast på den plats där värmepannan skulle stå och att det hade varit möjligt att göra ursparningar för rören vid den gjutning som kom att ske. Stefan Lundberg har förklarat att han informerade Jonathan Westerfalk att denne inte skulle gjuta hela golvet innan rören togs bort, och Lundberg har i sitt förhör förnekat att han med anledning av mottagna sms från Westerfalk skulle ha godkänt gjutning av hela golvet.

Det är inte tvivel om att rören inte skulle ha gjutits in. Gjutningsarbeten ingick inte i de arbeten som var avtalade att VVS Söderort skulle utföra, utan det var någonting som Jonathan Westerfalk ansvarade för. Inte heller var det avtalat mellan parterna att bolaget skulle svara för samordningen av gjutningsarbeten, eller t.ex. tätskiktsarbeten, och bolagets egna arbeten. Annat har inte framkommit än att Jonathan Westerfalk i egenskap av beställare ansvarade för samordningen av de olika arbetena. Det som har lett till att rören göts in är själva gjutningen. För att bolaget ska anses ansvarigt för de ingjutna rören krävs att det är visat att bolaget har rått eller på annat sätt aktivt förmått Jonathan Westerfalk att utföra gjutningen på det sätt han gjorde eller otillbörligen förlätt honom att göra det. Det är inte visat att så är fallet. Bolaget kan således inte anses ansvarigt för ingjutningen av rören. Gjutningen torde ha ägt rum i juli 2019. Bolaget

kan antas att då ha varit av uppfattningen att Jonathan Westerfalk var projektledare i ett byggföretag, men Stefan Lundberg har inte berört det i sitt förhör.

När det gäller monteringen av kopplingsdosorna till blandaren för duschen i badrummet är parterna ense om att den inte uppfyller kraven i Säker Vatten. Mathias Eriksson har uppgett att det krav på fackmässighet som gäller i fråga om tätskikt inte är hinder mot att åtgärda felet varvid en å två dagars arbete skulle erfordras. Det kan därför framstå som tveksamt om felet – ifall VVS Söderort är ansvarigt för det – grundar rätt till hävning. Med hänsyn till bolagets uppfattning om felet – plattsättning har skett på väggarna – får anses att felet kan berättiga till hävning.

Jonathan Westerfalk har uppgett att det är Stefan Lundgren som monterade kopplingsdosorna och att han [Westerfalk] inte har ändrat på monteringen. Av förhöret med Mathias Eriksson framgår att det knappast ens för en lekman är möjligt att misslyckas med att montera kopplingsdosorna enligt de regler som gäller. Stefan Lundgren har vittnat att han en kväll blev uppringd i bilen av Jonathan Westerfalk som uppgav att dosorna stack fram för litet ur väggen, varvid han förklarade för Westerfalk att han skulle komma över till honom och justera detta genom att trycka fram dosorna, varpå Westerfalk svarade att denna åtgärd framstod så enkel att han kunde göra det själv vilket denne också gjorde. Enligt Östen Edén kan en förklaring till att kopplingsdosorna har hamnat fel vara åtgärder som har vidtagits vid utförandet av tätskiktet på väggen. För tätskiktsarbeten ansvarar inte VVS Söderort. Genom utredningen i denna del får anses visat att felet har uppkommit på grund av omständighet utanför bolagets kontroll. Bolaget är därmed inte ansvarigt för felet.

Övriga felpåståenden avser sådant som enligt utredningen inte kan anses utgöra fel, vilket gäller den i badrummet väggmonterade toalettstolens fixtur och den i toalettutrymmet gjorda påkopplingen av ny rördragning på äldre rör, eller är av sådant slag att de inte berättigar till hävning av avtalet även om påståendena skulle vara riktiga, eftersom det hade varit möjligt för VVS Söderort att, vid anledning till det, inom ramen för ett återupptagande av arbetena åtgärda det som påståendena gäller.

Sammanfattande bedömning

Eftersom Jonathan Westerfalks hävning av parternas avtal inte kan anses befogad, har han inte rätt vare sig till återbetalning av erlagt belopp eller till skadestånd. Käromålet ska följaktligen lämnas utan bifall.

Rättegångskostnader

Jonathan Westerfalk har förlorat målet. Normalt ska tappande part ersätta motparten för rättegångskostnader.

VVS Söderort har yrkat ersättning med 510 724 kr, varav 475 000 kr avser ombudsarvode, 12 279 kr bolagets egna kostnader, 10 250 kr vittnesersättning och 13 225 kr kostnader för sakkunnigutlåtanden.

Jonathan Westerfalk har, som han slutligt har bestämt sin talan i denna del, yrkat att VVS Söderorts rättegångskostnadsanspråk avvisas som för sent framställt, varvid han har hänvisat till att tingsrätten vid huvudförhandlingen medgav att parterna fick framställa sina anspråk efter förhandlingens slut fredagen den 8 oktober 2021; bolaget har inkommit med sina anspråk måndagen den 11 oktober 2021 med ett tillägg avseende kostnaderna för utlåtandena den 18 oktober 2021. I andra hand har Jonathan Westerfalk vitsordat skäligheten av ombudsarvode motsvarande vad han själv har yrkat i detta hänseende, eller 138 000 kr, vilket belopp inkluderar mervärdesskatt, och, som det får förstås, yrkat belopp för vittnena och utlåtandena och inget belopp när det gäller bolagets egna kostnader.

VVS Söderort har bestritt avvisningsyrkandet.

När tingsrätten lämnade parterna anstånd med rättegångskostnadsanspråken angav rätten inte när anspråken senast skulle framställas. VVS Söderort kan därför inte anses

ha kommit för sent med sina anspråk. Avvisningsyrkandet ska därför lämnas utan bifall.

Stämningsansökningen föregicks av parterna blev oense om priset på VVS Söderorts arbeten sedan Jonathan Westerfalk slutat betala för utförda arbeten. Det torde ha varit möjligt att lösa den tvisten genom en klart mindre omfattande rättegång än den förevarande. Vidare hade kanske en rättegång rörande fel i arbetena, hävning och skadestånd kunnat undvikas, om en förbesiktning av pågående arbeten hade utförts med båda parter närvarande efter kallelse med skälig frist. I stället har Jonathan Westerfalk inlett en omfattande rättegång där han har framställt betydande skadeståndsanspråk mot bolaget och som har pågått i nära två år. I denna situation har bolaget ägt rätt att med kraft freda sig mot käromålet. Mot denna bakgrund får vad bolaget har yrkat i ersättning för ombudsarvode och för egna kostnader anses skäligt. Även bolagets övriga yrkanden i denna del är skäliga.

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE, se bilaga 1

Överklagandet, ställt till Svea hovrätt, ska ha inkommit till tingsrätten senast den – med hänsyn till mellankommande helgdagar – 27 december 2021.

Thomas Arvefors

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandet har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se